

Kivinen tie sivistykselliseen kasvatustajatteluun

Juha Suoranta: Kasvatuksellisesti näkeväksi. Sivistyksellinen kasvatustajattelu tässä ajassa. TAJU, Tampereen yliopiston julkaisujen myynti. Tampere, 1997.

Kesän viimeisenä poikkeuksellisen kuumana elokuun viikonloppuna on monia houkuttuksia viettää läksiäiset helteiselle kesälle. Aurinko lämmittää, kalliit hehkuvat vielä lämpimänä, olutterassit kutsuvat, hyvä kirja houkuttelee takakannen tekstillään haaveilemaan sivistyksellisen kasvatustajatteluun mahdollisuudesta. Tekstissä luvataan, että kirjassa pohditaan sellaisen kasvatuksen ja koulutuksen mahdollisuutta, joka ei olisi valmiiksi annettua ja markkinoitua, vaan sisältäisi toivon, sivistyksen ja ajattelun mahdollisuudet. Valinta on tehty. Kaunis kesäinen viikonloppu on hyvä viettää sfääreissä leijailen. Niinpä otan käteeni Juha Suorannan teoksen *Kasvatuksellisesti näkeväksi*.

Mitä pidemmälle kirjaa luen, sitä voimakkaammin tunnen olevani tässä ajassa, tässä päivässä, tässä länsimaihinkin lukeutuvassa maassa, maan pinnalla kaiken sen keskellä, mistä Suoranta elävästi kirjoittaa. Muistelen kulunutta kesää. Ajatukseni eivät suinkaan harhaile ulos kasvatuksen ilmiöstä, sillä Suorannan tapaan en rajoita kasvatuksen ilmiötä koskemaan vain ihmislajia. "Kasvatuksen ilmiö kuuluu myös muiden eläinlajien olemassaolon piirteisiin", sanoo Suoranta. Seurasin kesän aika-

na, miten linnut kasvattivat jälkeläisiään. Katselin ihailen kirjosiemen suunnatonta ahkeruutta sen ruokkiessa nälkäistä poikuettaan, kuikkien uskollisuutta ja sitkeyttä pesänrakennuspuuhissa, lokkien uhmakkuutta jälkeläisistään huolehtiessaan. Eräänä aamuna kaikki kirjosiemenpot olivat hävinneet. Todennäköisesti villit minkit olivat syöneet poikueen ja ilmeisesti myös vanhemmat. Pesäpönttö ammoti tyhjänä. Myös lokkisaarella oli kuolemanhiljaista. Siellä täällä sijaitsevat suuret sulka- ja höyhenkasat viittasivat siihen, että niin kala- kuin harvinaisemat selkälokitkin olivat nekin joutuneet minkkien saaliiksi. Kuikkien kohtalo oli miltei yhtä lohduton. Huolellisesti riittävän paljon vesirajan yläpuolelle rakennettu pesä joutui juhannuksen tienoissa veden varaan, koska veden pinnan korkeutta säädellään lähes metrin verran vesienenergian käytön vuoksi. Pesä ja siinä olevat kaksi isoa, kaunista munaa kelluivat järveissä kylmettyneinä. Kaiken lisäksi kuikista toinen joutui tehokasvatuksen uhriksi - tai kuoli suruun.

Me ihmiset olemme edistyneet. Ainakin viimeiset neljäsatavuotta olemme uskoineet edistykseen ja taloudelliseen kasvuun. Osaamme käyttää hyödyksemme vesienenergiaa, kasvatamme turkiksi niin, ettei kenenkään (tai ainakaan niiden, joilla on rahaa) tarvitse talvella palella. Pystymme tehoviljelyllä, tehokasvatuksella, kehittyneemmän teknologian ansiosta voimaan yhä paremmin ja parem-

min. Mikä meitä uhkasi? Suoranta tuo kuitenkin kirjassaan esiin lukuisia uhkia, joita länsimainen rationaalisuus on sivutuotteenaan synnyttänyt. Olen antanut ajatusteni vaeltava elämän perustaa koskevien uhkien polkua. Yhtä hyvin olisin voinut lähteä kulkemaan maailmanmarkkinoiden menestykseen kytkennöissä olevan asevarustelun uhkan, ihmisten välisen eriarvoisuuden kasvun ja syrjinnän uhkan, työttömyyden kasvun uhkan, lasten hyväksikäytön lisääntymisen uhkan jne. polkua. Näitä kaikkia Suoranta käsittelee kirjassaan, toisia enemmän, toisia vähemmän.

Kirjan sanoma meille kasvatustajille ei olekaan lempeän lounaistuulen viesti. Suoranta johdattelee lukijansa monen muun yhteiskuntakriitikon ja yhteiskunnallisesti orientoituneen kriittisen kasvatustieteilijän tavoin havaitsemaan, että kuljemme tietä, jonka pää, umpipestä on jo näkyvissä. Meille luvataan epävarmuutta, ennakoimattomuutta, tulevaisuuden luopausten täyttymättömyyttä. Kerrotaan, että edistys ja hyvinvoinnin jatkuvuus ovat vain ilmaan haihtuvia illuusioita. Ajoittaisesti pessimismistään huolimatta, kirja on mukaansatempaavasti kirjoitettu. Suoranta toivoo johdannossaan, jälkimodernistien tavoin, että hänen kirjansa saa aikaan ajatuksia herättävän lukukokemuksen. Omalta osalta voin sanoa toiveen toteutuneen hyvin.

Kirja siis sisältää monenlaisia

aineksia, polkuja ajatuksille. Joskus kuitenkin tuntuu, että Suoranta olisi voinut, varsinkin kasvatuksen kentän yksittäisten ilmiöiden analyysissaan, johdattaa meidät ajatustensa polulla hieman pidemmälle ja syvemmälle. Tosin jo kuljetulle polulle palataan usein uudestaan. Jos lukija odottaa kirjalta asioiden johdonmukaista käsittelyä ja selkeää runkoa, kirja saattaa herättää paikka paikoin ärtymistä. Ajoittainen kehässä pyörimisen tunne johtunee siitä, että kirjassa on osia, jotka on julkaistu aikaisemmin tieteellisissä aikakauslehdissä ja artikkelikokoelmissa.

Suorannan kirjan nähdäkseni tärkein teesi - *yleiset yhteiskunnalliset kysymykset ovat kasvatuksellisia kysymyksiä* - tulee kirjassa selkeästi ja perustellusti esiin. Juha Suoranta astuu *Urpo Harvan* jalanjalkia siinä, että hän pyrkii Harvan tavoin näkemään kasvattajan kriittikkona, jonka kritiikki voi ja sen tulee ulottua hyvin laajalle yhteiskuntaelämän ja yhteisten asioiden alueelle. Kasvattajan tulee myös olla itsekritiittinen, pystyvä selkeästi näkemään oma ajatuksellinen kietoutuneisuutensa yhteiskunnallisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin tulkintoihin ja ajatusmalleihin. Suorannan sanoin: “Jälkimoderni kasvatustajattelu ei tarkoita välinpitämättömyyttä maailman menosta, kasvatuksen asemasta, tehtävistä ja päämäärästä, vaan uudenlaisten kritiikin muotojen etsimisen välttämättömyyttä.”

Harva ja Suoranta eivät kuitenkaan tähtää pakkomielleen-omaiseen itsekritiikkiin, eivätkä destruktiiviseen, valtansa kuk-

kuloilla pöyhkeilevään kritiikkiin, joka *Zygmund Baumanin* sanoin ilkkuu kaikelle, kuluttaa ja purkaa kaiken. Sivistyksellisessä kasvatustajatteluksessa, jota Suoranta haluaa ilahduttavan kantaa ottavalla kirjallaan edistää, on kysymys niistä toimintoista, joilla vaihtoehtoisia ajattelu- ja toimintatapoja voidaan synnyttää.

Kovin moni kasvatustieteilijä ei, ainakaan kirjallisessa tuotannossaan, tunnu Suorannan tavoin kantavan huolta sivistyksen jatkuvuudesta. Meidän ajallemme ei ole kovin tyyppillistä puhua siitä, miten opettajan asemaa sivistyksellisenä, intellektuaalisena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana tulisi korostaa. Koska opettaminen on modernina aikana redusoitunut tekniikoiksi, kaavoiksi, tiukoiksi suunnitelmiksi, mitattaviksi tavoitteiksi ja malleiksi, haluamme jälkimodernin vapauden luoissa hylätä opettamisen ja kääntää katsemme (katsoa siihen mihin kaikki muutkin katsovat) oppimiseen ja oppimisympäristöihin. Samalla, kuten vanha ja kulunut, mutta silti yhtä toimiva sanonta kuuluu, olemme heittäneet lapsen pesuveden mukana.

Katseen kääntäminen opettamisesta oppimiseen ja oppimisympäristöihin saattaa samalla johtaa siihen, että opettajasta tehdään näkymätön, hajuton, mauton ja äänetön sivustaseuraaja. Opettajan yksilöllinen vastuu korvautuu epämääräisellä “ei kenenkään vastuulla”. Suoranta on varmasti oikeassa siinä, että *meidän on kysyttävä, mikä kasvatuksessa on olennaista*, ennen kuin kasvatusta alkaa yhä

enemmän muistuttaa heitteillejättöä.

Modernin edistyksen idea, näkemys tiedon kasautumisesta ja vahva usko tekniseen edistymiseen on siis tunkeutunut kaikkialle - myös kasvatukseen ja opetukseen. Opetus nähdään usein puhtaana tiedon välittämisen prosessina, jonka moderni teknologia hoitaa paremmin kuin liian pienen tietovaraston omaava, tietoa unohtava opettaja. Tiedon kasautumiseen uskotaan vahvasti myös silloin, kun ajatellaan, että kaikki kasvatuksen ongelmat ovat tiedon puutteesta johtuvia ongelmia. Meille on uskoteltu, ja me olemme uskotelleet, että olemme parempia kasvattajia/kouluttajia, kunhan vain lisäämme tietojamme oppimisesta ja oppimisympäristöistä. Olemme tällöin unohtaneet sivistyksellisen ja moraalisen näkökulman.

Omalta osaltaan Suorannan kirja varmasti auttaa meitä kasvattajia näkemään selkeämmin työmme paitsi sivistyksellisen puolen, myös sen yhteiskunnalliset ja globaalit yhteydet. Kuitenkin vasta sinä päivänä, kun sinilevälautat purjehtivat oman laiturini tuntumaan, todella uskon, että modernin projekti on minut pettänyt. Vai olisiko sittenkin niin, että pian vedenpuhdistustekniikka on niin kehittyntä, että järvisedetkin pystytään helposti puhdistamaan? Tai voihan olla niin, että kemian teollisuus on juuri keksimässä sellaista ainetta, jota voin sirotella sinilevälautoille ja saada ne häviämään taivaan tuuliin. Tai ...

Maija Lehtovaara